

Van országunkban több ilyen organikus birtokforma, melyek jelentősége a tájjal való funkcionális kapcsolatukban van. A földprivatizáció hazai jellegzetességei, az új tulajdonosi struktúrák, a területek agro-ökológiai értékei iránt csaknem teljesen érzéketlen urbanizációs folyamatok, valamint vélhetően az 1998. januárja óta érvényben lévő OTÉK is veszélyeztetik sajnos azokat a helyenként még meglévő, a táji adottságokhoz való alkalmazkodás jegyében létrejött, a TSZ-világ által sem megsemmisített birtokformákat, épületeiket, földhasználati rendszereit, gazdálkodási stratégiáit, melyek nem archaikusságuk miatt, hanem a táji jegyek szerint való cselekvéshez kínált példák miatt értékesek, de a fenti tényezők nagyon megnehezítik az ezek mintájára újonnan létesíteni kívántak kialakítását is.

Ezekre ma – a környezetgazdálkodás felé tartó mezőgazdaság korában – különös szükségünk lehet, remélve, hogy a regionalitásban rejlő értékek szélesebb körben is érvényesíthetők. Hogy tudhassuk, a vidékfejlesztés mi-ért kell, ne csak azt, hogy mi *ellen*.

Hogy feltárhassuk ezek valós értékeit, szükséges a lebonyolított pályázat mintájára más, nem alföldi tájaink területére vonatkozóan is hasonló pályázatokat kiírni, azok anyagát publikussá tenni. Az ezügyben tenni vágyók számára szívesen felajánljuk együttműködésünket.

Markolt Endre, dr. Ónodi Gábor

FALUFEJLESZTÉS ABAÚJBAN

1996. évben pályázatot írt ki a Mezőgazdasági és Földművelésügyi Minisztérium bajor támogatással apró falvak részére, amiben falufejlesztési programra lehetett pályázni.

56 pályázó kis település közül pályázatot nyert Baskó, Fony, Hejce, Mogyoróska és Regéc községek. Az említett települések a Zempléni hegységben fekszenek. Valamikor a történelmi Abaúj vármegye festői szépségű délkeleti csücskében voltak találhatóak. A nagy kiterjedésű fenyvesekkel, tölgyesekkel borított vulkanikus eredetű hegyek bércei, kristálytisza erdei patakokkal díszített völgyei lenyűgözik a pihenni vágyókat. A regéci várrom, Boldogkő vára, a boldogkőújfalui kőtenger, kúriák, műemléktemplomok várják az idelátogatókat.

Az öt egymással szomszédos, 500 lélekszám alatti településen együttesen, de településenként önállóan is falumegújítási munka indult el. Keressük a közös történelmi szálakat, közös adottságokat, ami segítséget ad a jelen ne-

Baskó látképe



hézségeinek és a kitűzött céloknak a megoldásában.

A települések közül Baskó, Hejce és Mogyoróska zsákutcás település. Turistautak kialakításával és Baskóról Boldogkőváralja irányában egy 6 km-es útszakasz megépítésével a 3. számú főútvonal és a környező települések könnyebben elérhetővé válnának. Az említett települések környezete csendes, a hegyi levegő különösen az aszmatikus betegek számára kedvező.

A településeket övező legelők az állattartás visszaszorulása következtében fokozatosan beerdősülnek, ezt a folyamatot gyorsítja az, hogy erdővel határosak. A falu magja a templom és bolt környéke, domináns a hagyományos építészeti forma, kevés számban található kockaház. A hagyományos építészeti formával rendelkező lakóházak felújítását eredeti állapotában, magas komfortfokozattal tervezik megoldani a települések lakói és vezetői.

A falufejlesztés munkái során az a legfőbb célunk, hogy a természeti értékek megőrzését is figyelembe véve a településeken élő lakosok életkörülményeit javítsuk, olyan helyzetet teremtsünk, hogy jól érezzék magukat az ott élők és az oda látogatók egyaránt.

A megkezdett munkák során is tapasztaljuk, hogy az egyes települések lakosait, és az öt település lakosait is közelebb hozza egymáshoz a falumegújítási program.

Magyar Erzsébet, Baskó polgármestere

A TISZATÉR KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI EREDMÉNYEI

A Tiszatér Társulás 1993-ban alakult meg Tiszadobon. Alapítói Szabolcs-Szatmár-Bereg megye délnyugati, és Hajdú-Bihar megye északnyugati településein. A tizenkét, hasonló társadalmi és földrajzi adottságú település térségi összefogással szeretne mai nehéz helyzetéből előrelépni. Komplex fejlesztési programot készítettünk el 1994-ben, amely meghatározta, hogy az idegenforgalom fejlesztésével kell kezdenünk programjainkat.

Az idegenforgalom fejlesztésére elkészült a *Tiszatér Háló* idegenforgalmi fejlesztési program. Ez szimbolikus név, amely a háló egyes csomóiban egy-egy települést határoz meg. A térségben a háló közös gondolkodást, összefogást, kiemelkedést is jelképez.

A *Tiszatér Háló* hármas alapelv alapján készült el. Az első, hogy a helyi adottságokra kell alapozni a fejlesztési elképzeléseket. A második, hogy hosszú távon, 10-15 éves folyamatban kell gondolkodnunk. A harmadik, hogy fejlesztéseinket komplexen kell végrehajtanunk.

A fejlesztési program 15 projektet határoz meg. Ezek közül a leglényegesebbek:

- Nomád vízitábort építettünk Tiszadob külterületén, mivel a Tisza-part és a vízitúrázók helyzete nem rendezett.

- A diákok nyári foglalkoztatására alkotóházat építettünk Tiszavasváriban, az ifjúsági táborban.

- Programcsomagunk szélesítése érdekében lovasturisztikai tanulmányt készítettünk.

- Idegenforgalmi és marketing irodát nyitottunk Tiszalökön; ez vendégközvetítéssel, képzésekkel és marketingtevékenységgel foglalkozik.

- Képzéseket tartottunk vendégfogadók számára,

gazdasszony-képzést, helyi idegenforgalmi vezetők számára; ökotúra- és lovastúravezető-képzést térségünkben azoknak az embereknek, akik úgy gondolják, hogy a jövőben szeretnének idegenforgalommal foglalkozni.

– Felmértük térségünkben a régi parasztházak számát, térségi katasztert készítettünk, és fejlesztési, valamint építészeti tervek készítettünk a házak hasznosítása érdekében. Hét ház kivitelezési munkáit is támogattuk; ezekben a házakban már az idén vendégeket tudtak fogadni.

– Tiszacsegén hajókikötőt építettünk és támogattunk. A *Csege* nevű hajó útvonala összeköti térségünket Tokajjal és a Tisza-tóval.

– Marketingtevékenységünk fontos eredménye a Tiszatér kiállítási anyag, amely tizennyolc tablóval mutatja be településeink műemléki, természeti adottságait.

– Marketingtevékenységünk eredménye a *Tiszatér Útikönyv*, amely 170 oldalon, s csaknem 140 színes képpel mutatja be településeinket, térségünket.

Az idegenforgalmi fejlesztési program PHARE támogatást kapott. Idén újabb pályázatok segítségével további programokat valósítunk meg. Ezek között szerepel strand-felújítás, madártani tanulmány készítése, diák vándortábor, információs hálózat, turisztikai nevelés, valamint a holtág-rendszer-rezervátum programjának kidolgozása.

Nácsa Balázs

TISZAMENTI TELEPÜLÉSKÖZPONTOK FEJLESZTÉSE

Tiszadob, Tiszadada és Tiszaeszlár települések központjának fejlesztési tanulmánya a Tiszamenti Települések Térsegfejlesztési Társulása megbízásából készült el.

A településközpont-fejlesztési tanulmányok célja, hogy megalapozzanak egy egységes, csak a településre jellemző; az egyedi jellegzetességekre építő hosszú távú fejlesztést, amely kiterjed a burkolatokra, a fásításra, növényesítésre és a közterületi bútorokra, stb.; meghatározza a központok településen belüli funkcióját, irányt ad ahhoz, hogy a településeken milyen építési szabályozás szükséges.

Úgy gondolom, hogy egyre inkább szükség van olyan tervekre, amelyek képesek ellenállni a magyar falvak még megmaradt hagyományos képét átalakító torz előképeknek. A nyugati – például az osztrák – falvakban látható steril rend mintaképpül állítása legalább olyan kártékony, mint az, ahogyan a kertészeti árudák, faiskolák vagy útépítő cégek ráerőltetik a településekre kommersz termékeiket, eltörölve mindazokat az értékeket, amelyek éppen azáltal kölcsönöznek egy-egy településnek sajátos ízt, mert a környéken található alapanyagokból, általában helyi mesterek keze nyomán jöttek létre. Nem hisszük, hogy a falvaknak a városok felé kellene kacsingatniuk; a gyepes árkok vannak olyan szépek és működőképesek, mint a kibetonozottak, és a terméskő vagy zúzottkő burkolat legalább olyan jó, mint a betonelemekből készített.

A tervekben megfogalmazott célok megvalósítása – tudjuk – lassan fog megtörténni. Apró, szinte észrevétlen lépésekben, egy oda nem illő, felesleges, a szocializmus termékeként a faluközpontba került kerítés elbontásával, időnként néhány fa ültetésével, egy-két pad elkészítésével.

A településközpont-fejlesztési tanulmányok a Team-pannon Építész Iroda, a Pagony Táj- és Kertépítész Iroda, és a Pro-Arch Építész Stúdió együttműködésével jöttek létre.

Vincze Attila

A *Káli Híradó*, a Káli-medence Környezetvédelmi Társaság lapjának 1998 februári számából:

IDŐZÍTETT BOMBÁK A NEMZETI PARKBAN

azok az egyelőre mezőgazdasági területek, amelyeket külföldi cégek spekulációs szándékkal vásároltak fel. Nyugateurópában már bevált módszerük a következő. **1.** Öreg parasztoktól fillérekért külön-külön megveszik a kisebb parcellákat, míg egy nagy, összefüggő területhez jutnak. **2.** Ezt kivonják a mezőgazdasági művelésből, és felépítenek rajta egy sor luxusnyaralót. **3.** A házakat eladják azzal a reklámszöveggel, hogy „érintetlen természet, gyönyörű kilátás, a kert végében bögnek a szarvasok és legelnek a tehenek”. **4.** Ha eladták, újabb házsorot építenek elé, és hasonló szöveggel eladják. **5.** A tulajdonosok már maguk kiharcolják az infrastruktúrát: betonutak, telefon, gáz. A telek kertvárosi arculatot ölt; az újabb házsorokat már divatos nyaralóhelyként lehet eladni. **6.** A nyaralókat zavarja a szomszédos mezőgazdasági művelés és állattartás. Kiharcolják az azt korlátozó intézkedéseket, a gazdálkodók visszavonulnak, földjeiket eladják. **7.** A cég újabb földeket vehet, újabb házsorokat épít.

Végeredmény: a táj átalakul. A természeti és mezőgazdasági környezet helyét zsúfolt kertváros foglalja el, ahonnan az első lakók menekülnek újabb szűz területek felé.

Ez a folyamat látható Almádi, Füred, Révfülöp, Gyenesdiás, Vonyarc, Héviz, Cserszegtomaj körül. A nemzeti parkban Lesencetomajon egy holland-magyar, a Fekete-hegyen egy német-magyar kft. birtokol nagy külterületeket. Egy holland cég már több tucat nyaralót, parasztházat, présházat vásárolt fel a Balaton-felvidéken; ezeket külföldieknek adja ki. A lesencei nyaralókat is külföldiek fogják megvenni. Miért rossz ez? A nyaralóépítéssel a mezőgazdasági terület és minden más megélhetési lehetőség csökken, marad az idegenforgalom. A helyi lakosság már ma is a *zimmer fret*-ből él. Mint Edericsen mondják: *tehén egy sincs a faluban, a németeket fejjük.* Ám ha a külföldi itt nyaralót vesz, vagy épít, többé nem vesz ki a helybelitől szobát. Sőt. Nyaralóját maga adja ki más külföldieknek; a helyi lakos vendégeket, az önkormányzat adót veszít, a táj képe a sok nagy épülettől megváltozik, eredeti arculatát és idegenforgalmi vonzerejét elveszti. *Minden új nyaraló egy helybéli család kenyerét vesz el!!* Ez a folyamat világszerte ismert, ma már téma a „fenntartható turizmus”, és a nyaraló- és szállodaépítés megállítását tervezik az idegenforgalmi bevételek fenntartása érdekében. A Balaton-felvidéken az egyetlen megoldás: teljes építési tilalom a szőlőhegyen és a külterületeken. Kizárólag romok helyreállítása és belterületi foghíjak beépítése lehetséges. A Nemzeti Park igazgatósága legyen a legfelső területfejlesztési és építési hatóság.